

FORUM Idéburna
organisationer med
social inriktning

Regeringskansliet
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm
ku.remissvar@regeringskansliet.se
Stockholm den 23 mars 2017

Remissvar beträffande betänkandet SOU 2016:92 "Värna demokratin mot våldsbejakande extremism" (dnr Ku2017/00232/D)

Sammanfattning

Forum – idéburna organisationer med social inriktning delar samordnarens syn på att civilsamhället har förmåga att stärka demokratin, motverka inträdet i våldsbejakande extremism och underlätta utträde. Vi delar även perspektivet att samordnarens roll i högre grad är att aktivera en väsentligt större del av samhällets samlade resurser än enbart brottsbekämpning. Vi ställer oss således positiva till att samverkan med civilsamhället framhävs som en del av kravprofilen för det nationella samordningsansvaret. Forum vill dock avstyrka förslaget att Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB) bör vara den myndighet som i framtiden innehar det nationella samordningsansvaret. Utifrån Forums bedömning saknas trovärdighet och transparens i frågan, samtidigt som fokus riskerar bli alltför präglad av ett säkerhets- eller riskperspektiv framför det centrala socialt förebyggande perspektivet. Forum föreslår därför att utredningen förlängs till dess en alternativ struktur kan presenteras som motsvarar ursprungsbetänkandets kravprofil och kriterier.

Övergripande kommentar

Idéburna organisationer med social inriktning är, precis som delbetänkandet konstaterar, en del av samhällets ”sociala kitt”. Forskning har visat att när människor engagerar sig i våra medlemsorganisationer uppstår ett socialt kapital i form av, bland annat, tillit (se exempelvis Putnam 1993, eller Lundåsen & Trägårdh 1999). Denna tillit till medmänniskor, till myndigheter och till samhället i stort stärker demokratin i alla dess delar och motverkar därigenom grogrunden för våldsbejakande miljöer. Idéburna organisationer med social inriktning erbjuder även en arena för personer som uppfattar sig vara diskriminerade, förtryckta eller på annat sätt kränkta av samhällets instanser att göra sin röst hörd och mobilisera engagemang. Genom idéburna organisationers goda lokala förankring och röstbärande förmåga har de goda möjligheter att motverka antidemokratiska miljöer och strömningar i vårt land, däribland våldsbejakande extremism. Det är därför av central betydelse att delbetänkandet värnar om civilsamhällets möjligheter och potential i det förebyggande arbetet och att den framtida nationella samordnaren respekterar och tar tillvara på civilsamhällets röst, mångfald och särart.

Vi ser att betänkandet överlag underbyggs med rimliga resonemang och det finns en balans mellan demokrati- och riskperspektiv, socialt förebyggande insatser och rättsliga (polisiära eller repressiva åtgärder). Vi ser av ovan nämnda skäl positivt på att civilsamhället omnämns som en central samverkansaktör inom området för det socialt förebyggande arbetet. Vi delar samordnarens syn på att civilsamhället har förmåga att stärka demokratin, motverka inträdet i våldsbejakande extremism och underlätta utträde. Vi delar även perspektivet att samordnarens roll i högre grad är att aktivera en väsentligt större del av samhällets samlade resurser än enbart brottsbekämpning. Vi ställer oss således positiva till att samverka med civilsamhället framhävs som en del av kravprofilen för det nationella samordningsansvaret.

Vår bedömning är att Sverige står inför en rad samhällsutmaningar (urbanisering, bostadsbrist, arbetslöshet, diskriminering etc.) som går in i varandra och som var och en bidrar till att skapa en grogrund för våldsbejakande miljöer. Arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism bör med fördel kännetecknas av ett proaktivt socialt förebyggande perspektiv. Detta perspektiv bör samexistera och (när behov finns) samordnas med, men inte underordnas, ett säkerhetspolitiskt eller polisiärt arbete av mer reaktiv natur. Det är av central betydelse att alla delar av samhället hjälps åt utifrån olika ansvar och roller för att vi ska komma fram till bra lösningar. Forum – idéburna organisationer med social inriktning vill därför, som intresseorganisation för idéburna organisationer, mobilisera våra resurser för att bidra till lösningarna. Att stärka demokratin, förebygga inträde och underlätta för utträde är viktiga delar av arbetet som civilsamhällets organisationer bör involveras i. Detta kan endast uppnås genom upprättandet av goda samverkansformer mellan offentligt och idéburet lokalt, regionalt och nationellt. Vad Forum vill framhäva som av särskild vikt är att civilsamhällets organisationer görs till mer än bara politiska verktyg i arbetet mot våldsbejakande extremism. Det vill säga, att civilsamhällets organisationer involveras på ett tidigt stadium i beslutsprocesser lokalt, regionalt och nationellt.

Forum välkomnar att civilsamhällets potential i det förebyggande arbetet lyfts fram i delbetänkandet. Särskilt att samverkan med civilsamhället beskrivs som en del av kravprofilen för den myndighet som i framtiden ska axla ansvaret för nationell samordning.

Forum stödjer att det i delbetänkandet framhävs att den offentliga sektorn bör erbjuda en palett av olika lösningar och avtalsformer för en långsiktig samverkan med civilsamhället. Forum ställer sig positiva till detta men skulle samtidigt vilja se ett än tydligare fokus på långsiktiga samverkansformer (som tillvaratar civilsamhällets särart och kompetens) vid sidan om exempelvis kortsiktiga projektbidrag.

Forum avstyrker dock förslaget att Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB) bör vara den myndighet som i framtiden innehar det nationella samordningsansvaret. Vi har två argument för denna position, ett långsiktigt och ett – förhoppningsvis - kortsiktigt.

Det långsiktiga argumentet är att arbetet mot våldsbejakande extremism behöver bygga på en balans mellan en diskurs som bygger på hot-sårbarhetsanalyser kring begångna eller planerade brott, och en diskurs som bygger på sociala problemställningar av olika slag. Den första diskursen domineras av vissa typer av aktörer; säkerhetspolisen, den öppna polisen, MSB, Brottsförebyggande rådet, medan den andra domineras av andra aktörer som kommuner, skolor och idéburna organisationer. Forum ser inte att MSB idag är en aktör som kan vara den balanserande kraft som behövs.

Det kortsiktiga argumentet är att MSB inte nu har den trovärdighet bland stora delar av civilsamhället som krävs för detta uppdrag. Som det ser ut just nu behöver MSB visa på en kraftigt ökad transparens, ett organisatoriskt intresse för civilsamhällets roll och nya rutiner och former för värdering av kunskapsunderlag som säkerställer vetenskaplig kvalitet och respekt för de i grundlagen fastställda demokratiska normerna (se Angående kapitel 6, punkt 5). Med hänvisning till att samverkan med civilsamhället är en central del av kravprofilen, samt att MSB, enligt skälen för förslaget, utges ha goda möjligheter för detta, vill vi starkt understryka att så inte är fallet idag. Detsamma gäller argumentet att MSB skulle vara en lämplig kandidat utifrån kunskap och kompetens.

Mot bakgrund av detta gör Forum bedömningen att det i utredningen inte finns tillräckliga argument för någon lämplig kandidat som på ett tillräckligt bra sätt kan axla samordningsansvaret för arbetet mot våldsbejakande extremism. Därför förordar vi en förlängning av Den Nationella Samordnarens uppdrag till dess ett fullgott alternativ kan presenteras och som svarar upp mot det ursprungliga betänkandets kravprofil och kriterier.

Särskilda synpunkter

I det som följer har vi sammanfattat våra synpunkter på dem delar i betänkandet som Forum bedömer är av störst vikt:

1. Angående förslag 4 §. Forum välkomnar förslaget att Länsstyrelserna ska svara för samordningsfunktionen mot våldsbejakande extremism i länen. Vi vill dock tilläga att de kunskapsseminarier och andra förberedande aktiviteter som sker tillsammans med

Länsstyrelserna bör inkludera information om former för långsiktig samverkan med civilsamhället i det förebyggande arbetet.

2. Angående förslag 3 §. Forum är starkt kritiska till förslaget om att Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap bör svara för det nationella samordningsansvaret. För fullständig motivering se rubrik 6 punkt 6.
3. I delbetänkandet framhävs att den offentliga sektorn bör erbjuda en palett av olika lösningar och avtalsformer för en långsiktig samverkan med civilsamhället. Forum ställer sig positiva till detta men vill se tydligare fokus på långsiktiga samverkansformer (som tillvaratar civilsamhällets särart och kompetens) vid sidan om kortsiktiga projektbidrag. Forum föreslår att resurser avsätts för att utreda vilka effekter som uppkommit ur samverkansformen Idéburet Offentligt Partnerskaps (IOP) användning inom det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. För fullständig motivering se *Angående kapitel 7*, punkt 2.
4. Mot bakgrund av att det i nuläget inte finns en utredd lämplig kandidat som på ett tillräckligt bra sätt kan axla samordningsansvaret förordar Forum en förlängning av Den Nationella Samordnarens uppdrag. För fullständig motivering se *Angående kapitel 6*, punkt 6.

Angående kapitel 5

1. Forum välkomnar samordnarens perspektiv på betydelsen av allmänt demokratifrämjande arbete.
2. Forum delar även samordnarens analys av att diskriminering, rasism och hat är viktiga ”Push/Pull”-faktorer som bidrar till att individer söker sig till våldsbejakande miljöer.
3. Forum delar samordnarens perspektiv på att det civila samhällets organisationer kan bidra till tillhörighet och meningsfullhet, och erbjuder ett socialt sammanhang som kan minska benägenheten för individer att träda in i våldsbejakande extremism.
4. Forum ställer sig skeptiska till varför civilsamhället inte förekommer som en central aktör i figur 5.2 preventionspyramidens block ”Stärka demokratin”. Detta framstår som omotiverat då civilsamhället lyfts fram ”som en viktig del av att stärka demokratin” under kapitel 5.1.1 Stärka demokratin.
5. Forum förordar även att Civilsamhället bör ingå i den lista av kunskapsproducerande aktörer som ingår i figur 5.2 preventionspyramiden. Detta framstår som särskilt angeläget mot bakgrunden att civilsamhällets expertis och kunskap varit en omistlig del i framtagandet av lägesbilder och metoder inom det förebyggande arbetet.

Angående kapitel 6

1. Forum ställer sig positiva till den kravprofil som presenteras inför valet av den myndighet som ska anta det nationella samordningsansvaret. Särskilt betryggande är det att samverka med civilsamhället i det förebyggande arbetet lyfts fram som en central kompetens och kunskap i kravprofilen 6.2.2.
2. Angående kapitel 6.3.1 om Forum för Levande Historia som möjlig kandidat. Forum delar inte betänkandets analys att Forum för Levande Historia i dagsläget har stor kunskap om civilsamhällets roll i att stärka demokratin och därmed goda förutsättningar för samverka. Denna analys grundas i Forums och våra medlemsorganisationers tidigare arbete med Forum för Levande Historia. I övrigt delar Forum betänkandets bedömning.
3. Angående kapitel 6.3.2 om Myndigheten för Ungdoms och Civilsamhällesfrågor som möjlig kandidat. Forum delar betänkandets analys att MUCF inte har de nödvändiga förutsättningarna för att axla det nationella samordningsansvaret. Forum delar betänkandets förslag att MUCF inom ramen för den nya samordningen bör fortsätta med de ungdomsfrågor som är av intresse även för att motverka våldsbejakande extremism.
4. Angående kapitel 6.3.3 om Brottsförebyggande rådet som möjlig kandidat. Forum delar betänkandets analys att BRÅ enligt sitt eget förslag, istället bör bidra med kunskapsproduktion inom området.
5. Angående kapitel 6.3.4 om Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap som möjlig kandidat. Forum anser inte att Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap bör vara den myndighet som i framtiden innehar det nationella samordningsansvaret. MSB har inte den trovärdighet som krävs för detta uppdrag bland viktiga aktörer i civilsamhället. Som det ser ut just nu behöver MSB visa på en kraftigt ökad transparens, ett organisatoriskt intresse för dialog med civilsamhället samt för civilsamhällets roll. De behöver också förbättrade rutiner för värdering av kunskapsunderlag, då de visat sig inte kunna hantera att säkerställa sådant som vetenskaplig kvalitet och respekt för de i grundlagen fastställda demokratiska normerna. Forums bedömning grundar sig i att MSB har beställt och publicerat rapporten "Muslimska Brödrskapet i Sverige" i sin kunskapsbank. Rapporten är vetenskapligt okvalificerad och sprider påståenden om delar av det svenska organisationslivet utan tillförlitliga källor. Organisationer som Forum dessutom bedömer som centrala aktörer för att nå vissa grupper av unga som finns i riskzonen för radikaliserings. Rapporten beställdes även utifrån redan på förhand förutsatta resultat och genomsyras av ett kraftigt vinklat budskap. MSB har agerat på ett sådant sätt att den grundläggande föreningsfriheten riskerar undermineras och därmed också demokratin i sin helhet. Forum anser att det är av högsta vikt att den aktör som sätts som ansvarig för att samordna dessa frågor har förmågan att främja tilliten i samhället. MSBs agerande i denna fråga har orsakat en betydande risk att den polarisering som vi ser hotar tilliten i samhället ökar, snarare än minskar.

Vi ser dessutom, mot bakgrund av myndighetens uppdrag, att det finns en risk för att det socialt förebyggande arbetet kännetecknat av en proaktiv och främjande logik underordnas ett reaktivt säkerhetspolitiskt perspektiv, som i kombination med den senaste tidens ageranden riskerar misstänkliggöra och underminera det svenska civilsamhällets organisationer.¹

Skulle Myndigheten för samhällsskydd och beredskap trots detta utnämnas till ansvarig för det fortsatta arbetet ser Forum det som nödvändighet att det tillsätts en haverikommission med uppdraget att utreda myndighetens agerande och hanterande av rapporten ”Muslimska Brödraskapet i Sverige”, som är djupt problematisk ur en rad perspektiv. Det handlar dels om strukturella frågor, så som interna rutiner för värdering och inhämtning av kunskapsunderlag, och dels om frågor som rör faktisk syn på samverkan med civilsamhället och strategier för främjande av tillit samt motverkande av polarisering. Här tänker vi på sådant som organisationskultur och vilka motiv som de facto varit vägledande i beställningen av rapporten. Detta är centralt om myndigheten överhuvudtaget ska kunna bygga trovärdighet i frågan på sikt.

6. Mot bakgrund av att det i nuläget inte presenteras en utredd och lämplig kandidat som på ett tillräckligt bra sätt kan axla samordningsansvaret förordar Forum en förlängning av Den Nationella Samordnarens uppdrag. Som en del av förlängningen bör processen med att föreslå en ny kandidat återupptas utifrån samma kravprofil och kriterier som i det ursprungliga betänkandet.

Angående kapitel 7

1. Forum välkomnar att betänkandet lyfter samverkan med civilsamhället som en nödvändighet för kommunernas framtida arbete och ansvar inom ramen för kunskapsproduktion, lägesbilder och handlingsplaner.
2. Under rubriken ”Öka medborgarnas egenmakt” argumenterar betänkandet att de bidrag till organisationer i civilsamhället som kommuner såväl som staten ger, kan ses som ett stöd för att öka medborgarnas egenmakt att agera inom ramen för demokratin.
3. Forum delar åsikten att de statliga och kommunala bidragen är en viktig pusselbit i det förebyggande arbetet men vill se tydligare fokus på långsiktiga samverkansformer (som tillvaratar civilsamhällets särart och kompetens) vid sidan om kortsiktiga projektbidrag. Samverkan mellan offentliga aktörer och det civila samhällets organisationer måste, om den ska bli effektiv, baseras på en stabil ekonomisk plattform för att garantera långsiktighet och kompetens i verksamheterna. Precis som samordnaren påpekat bör projektstöd ersättas med andra former av långsiktiga

¹ För en mer utförlig redogörelse av Forums position i förhållande till MSB:s trovärdighet, se <http://www.socialforum.se/article/om-en-ifragasatt-msb-rapport/>, samt <https://www.svd.se/msb-bidrar-till-att-sprida-konspirationsteorier/om/debatt>

FORUM Idéburna organisationer med social inriktning

Samverkansformer.² Samverkansmodellen Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP) har under de senaste åren blivit allt mer använd i arbetet med ett antal stora sociala utmaningar (däribland kvinnorjordsverksamhet, verksamhet för utsatta EU-migranter, integration m.fl.) . Forum, som skapade samverkansmodellen, känner till ett antal IOP:er som bedrivs inom det socialt förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Nyligen producerad forskning har visat att IOP:er inom integrationsområdet resulterat i flera mervärden och positiva integrationseffekter.³ För att fastslå vilka effekter samverkansformen IOP givit upphov till inom det förebyggande arbetet föreslår Forum att tillräckliga resurser avsätts för att utreda ett antal partnerskap mellan idéburna och offentliga aktörer inom det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Avslutning

Avslutningsvis vill Forum tacka utredaren, sekretariatet och övriga medverkande i referensgruppen för det hittillsvarande arbetet och understryka vikten av att regeringen nu väljer att föreslå riksdagen förändringar som tillvaratar civilsamhällets kompetens i frågan och som säkerställer en väg framåt som svarar upp mot utredningens kravprofil och kriterier för samordningsansvaret i arbetet för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.

Forum – idéburna organisationer med social inriktning.

Göran Pettersson, generalsekreterare

Referenser

² Utredningen En nationell samordnare mot våldsbejakande extremism, Ju 2014:18.

³ *Innovative civil society public partnership for the reception and integration of unaccompanied asylum-seeking children in Gothenburg, Sweden. Exploring how the partnership matters for social impact.* Inga Aflaki. Karlstad Universitet.

FORUM Idéburna
organisationer med
social inriktning

Aflaki, Inga. *Innovative civil society partnership for the reception and integration of unaccompanied asylum-seeking children in Gothenburg, Sweden. Exploring how the partnership matters for social impact.* 2017. Karlstad Universitet.

Forum idéburna organisationer med social inriktning. *Forum kräver: "MSB - dra tillbaka rapport som riskerar underminera föreningsfriheten"*. 2017. Länk:
<http://www.socialforum.se/article/om-en-ifragasatt-msb-rapport/>

Putnam, R.D. (1993) *Making Democracy Work. Civic Tradition in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton, NJ.

Lundåsen, Wallman, Susanne. Trägårdh, Lars. *Civilsamhälle, social sammanhållning och tillit.* Ersta Sköndal Högskola. 2015. Underlagsrapport. Beställare: Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.

Svenska Dagbladet. *MSB bidrar till att sprida konspirationsteorier.* 2017. Länk:
<https://www.svd.se/msb-bidrar-till-att-sprida-konspirationsteorier/om/debatt>

Utredningen En nationell samordnare mot våldsbejakande extremism, Ju 2014:18.